

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-503-7-13>

**TRAINING OF SCIENTIFIC PERSONNEL IN THE SYSTEM
OF PEDAGOGICAL SCIENCE AS A POWERFUL RESOURCE
FOR INNOVATIVE CHANGES IN NATIONAL EDUCATION**

**ПІДГОТОВКА НАУКОВИХ КАДРІВ В СИСТЕМІ
ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ ЯК ПОТУЖНОГО РЕСУРСУ
ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН У НАЦІОНАЛЬНІЙ ОСВІТІ**

Stepanets Ivan Oleksiiovych

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Professor,
Professor for Scientific
and Innovative Activities
Municipal Establishment "Kharkiv
Humanitarian-Pedagogical Academy"
of Kharkiv Regional Council
Kharkiv, Ukraine*

Степанець Іван Олексійович

*кандидат педагогічних наук,
професор,
проректор з наукової
та інноваційної діяльності
Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

Узагальнення наукової теорії щодо проблем вищої освіти, аналіз освітньої практики, вивчення нинішніх тенденцій у розвитку національної освіти переконує, що сучасна освіта має продукувати інноваційні знання, особливо в епоху економіки знань. Саме пріоритет економіки знань спонукає освіту інтенсифікувати формування у майбутніх фахівців ключових компетентностей, що стають платформою для їх здатності змінювати світ. При цьому, у професійній і науковій підготовці маємо орієнтуватися на органічне поєднання утилітарної прагматики з фундаментальними знаннями, тобто на підготовку мислителів, здатних знаходити об'єктивну істину у різних сферах життя і праці і творців, готових проектувати явища, процеси, об'єкти у конкретній сфері, визначеній діяльності тощо.

Сучасна освітня практика ілюструє значне зростання потреби саме нових знань, інноваційних технологій, створених із залученням інтелектуального ресурсу. Така ситуація актуалізує проблему формування інтелектуального потенціалу, зокрема для системи освіти, основою якого є підготовка наукових кадрів.

Немає потреби вкотре акцентувати увагу на проблемі якісного кадрового відтворення потенціалу науки, не вирішеність якої призводить до зменшення кількісних і якісних показників підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації та чисельності фахівців – науковців, які

працюють в Україні над вирішенням актуальних наукових завдань як на рівні методології так і прикладних досліджень.

Зазначимо і про проблему вузької спеціалізації, що забезпечується в аспірантурах ЗВО, яка знижує рівень можливостей пошуку роботи для випускників аспірантури. У світовій науковій спільноті дискутуються питання про скорочення кількості претендентів на отримання наукового ступеня PhD, забезпечення міждисциплінарного характеру їх досліджень та більш серйозного перегляду самої системи підготовки науковців.

Переконані, істина, як завжди, по-середині, а, отже, аналіз функціонування системи підготовки наукових кадрів в Україні та конкретно реформування докторантури й аспірантури з врахуванням кращого досвіду європейських країн та США має тривати.

Констатуємо, що означену проблему активно досліджували як українські дослідники (Б. Бурдонас, Н. Вавіліна, Л. Лобанова, Ю. Носенко, М. Стріха, О. Яковенко та інші) так і закордонні вчені (Дж. Барнет, Ч. Кларк, М. Тейлор, Е Хансон, Р. Харріс, М. Шмідт та інші).

Сучасні реалії воєнної доби і передбачення повоєнного розвитку науки й освіти України спонукають нас шукати шляхи і засоби формування науковців нової формації, здатних творчо й інноваційно збагачувати українську науку. Виокремлюючи цей процес, можемо спрогнозувати, що він має і буде розвиватися на основі феноменологічного підходу [4] і характеризуватиметься такими особливостями системи підготовки наукових кадрів:

- інноваційним змістом знань, заснованих на інтегрованому досвіді людства, що допомагатиме об'єктивно сприймати і розуміти реалії соціокультурного життя та процесів, що відбуваються, зокрема, в освіті і науці тощо;

- особистісною зорієнтованістю системи щодо формування відповідальності науковців за прийняті ними рішення, зроблені висновки, встановлені факти;

- ґрунтуванням на засадах як індивідуально-інтелектуальної стратегії розвитку системи підготовки наукових кадрів у цілому, так і особистісно-фахового зростання кожного докторанта чи аспіранта, як науковця, зокрема;

- широким обґрунтуванням використанням адекватних меті і завданням наукового пошуку інформаційно-комунікаційних технологій, що супроводжується формуванням відповідних компетентностей науковця на особистісному рівні;

– чіткою направленістю наукової роботи на подальшу імплементацію її результатів як щодо конкретних фактів, так і нових інтелектуальних стратегій.

Принагідно зазначимо, що описувана нами система вже почала активно формуватися завдяки спільним зусиллям Міністерства науки і освіти України, Національної академії педагогічних наук України і закладів вищої освіти.

Наведемо кілька фактів, що, на наш погляд, відзеркалюють найближчі перспективи для розвитку і вдосконалення системи підготовки наукових кадрів в Україні із закордонного досвіду.

1. Незначна частка тих, хто навчається на здобуття наукових ступенів доктора наук, про що зазначає О. Решетняк [3, с. 96–103] від 0,1 до 16,1 відсотка у країнах Європи на фоні збільшення кількості населення, що мають наукові ступені.

2. Високий рівень селективності системи підготовки наукових кадрів, зокрема у Великій Британії, що дає можливість здійснювати якісний набір майбутніх науковців [1].

3. Досвід створення дослідницьких університетів у Німеччині та підготовки дисертаційних робіт докторантами (Promovierende) на коопераційній основі з іншими закладами освіти, науковими установами, підприємствами, організаціями тощо.

4. Ступеневість освіти до набуття докторського ступеня у Франції [1] чи змістова наповненість освітньо-наукових (дослідно-освітніх) програм у США і Канаді [2].

Разом з тим, вважаємо за доцільне налагоджувати більш тісну співпрацю між українськими ЗВО, науковими установами, виробництвами, громадськими організаціями щодо запозичення чи/або придбання один в одного певних ноу-хау інтелектуальних чи комерційних напрацювань, ідей тощо.

Заслугують на ширше впровадження ідеї бенчмаркінгу як процесу запозичення інноваційних практик щодо підготовки наукових кадрів у поєднанні з пошуками шляхів і засобів забезпечення унікальності освітньо-наукових програм та інновацій.

Отже, узагальнивши наукові напрацювання та досвід можемо зробити кілька загальних висновків для побудови стратегії і прийняття проміжних рішень щодо підвищення рівня і якості підготовки наукових кадрів в умовах євроінтеграційних процесів в Україні:

1. Посилення процесів регіоналізації підготовки кадрів вищої кваліфікації на рівні наукових та освітніх практик для забезпечення ефективності використання актуальних і потенційних ресурсів окремих регіонів України.

2. У підготовці наукових кадрів цілеспрямованіше враховувати потреби критичних періодів суспільного функціонування, зокрема воєнної і повоєнної доби, головні європейські тенденції.

3. Удосконалення механізмів (алгоритмів), залучення (відбору) обдарованої молоді до фундаментальних та прикладних досліджень.

4. Підвищення рівня і якості імплементацій результатів наукового пошуку в практичну діяльність.

5. Системне і систематичне оновлення та розширення напрямів досліджень паспортів спеціальностей, моніторинг їх тематики.

6. Створення електронного науково-освітнього середовища на теренах України, що характеризується відкритістю, доступністю, інноваційною насиченістю й уможливує вільну мобільність здобувачів наукових ступенів, наукових і науково-педагогічних кадрів.

7. Широке упровадження різноманітних форм і методів стимулювання наукової діяльності.

Література:

1. OECD. Education at a Glance 2019, *Paris: OECD Publishing*. 2019. URL: <http://www.cnedu.pt/content/noticius/internacionaly>

Education_at_a_glance_2019.pdf. (дата звернення 01.10.2024 р.)

2. OECD.Educational and training. URL: https://state.oecd.org/Index.aspx?Data&etCod=EAG_NEAC# (дата звернення 01.10.2024 р.).

3. Решетняк О.І. Особливості підготовки наукових кадрів у системах вищої освіти країн світу. Економіка та держава, №4, 2020 р., с. 96–103.

4. Феноменологія. Універсальний словник-енциклопедія. 4-е вид. Київ. Тека, 2006. С. 369.